

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

Муниципальное образование "Кижингинский район"

МБОУ "Кижингинский лицей им.В.С.Мункина "

СОГЛАСОВАНО

Зам.директора по УВР

Жимбеева О.Ц.
Приказ №34
от «30» августа 2024 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Гунзынова Д.-Х.-Д.
Приказ №35
от «03» сентября 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная литература»

для обучающихся 3 класса

с.Кижинга 2024

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

Муниципальное образование "Кижингинский район"

МБОУ "Кижингинский лицей им.В.С.Мункина "

СОГЛАСОВАНО

Зам.директора по УВР

Жимбеева О.Ц.
Приказ №34
от «30» августа 2024 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Гунзынова Д-Х.Д.
Приказ №35
от «03» сентября 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная литература»

для обучающихся 3 класса

с.Кижинга 2024

Тайлбари бэшэг

Хэлэн болбол арадай хүгжэлтын нэгэ хуби болоно. Түрэл хэлээ шуудалжа, эрдэм мэдэсээ үргэдхэхын тула нурагшад ямар шалтагаанаар хэлээ мэдэхэб, хэлэнэй удха ямар байхаб гэжэ тодорхой мэдэрэлдэ абтаха ёһотой. Харин зүбөөр хэлэжэ нурахын тулада үхибүүд юун тухай хэлэхээ, ямар үгэнүүдые хэрэглэн, хөөрэлдөө үнгэргэхэб гэжэ мэдэхэ шухала.

Литературна уншалгын шухала зорилго хадаа үхибүүдые уран үгэдэ, уран зохоолдо дуратай, тэрэниие уншаха дүй дүршэлтэй болгон хүмүүжүүлхэ, үхибүүд бага наһандаа түрэлхи хэлэнэйнгээ баялигтай, илангаяа уран үгын удха шанартай танилсажа, бээ даагаад уран зохоолнуудые саг үргэлжэ уншаха дадалтай болохо ёһотой

3-дэхи классай программа соо түрэл найхан Буряад нютаг, тэрэнэй баялиг, табан хушуу мал, тэрэнэй олзо хэшэг, буряад арадай ёһо заншал, түрэл гарал ба гал гуламта, арадай найндэр –сагаалган, үхибүүдэй нааданууд, бээ зүбөөр абажа ябалга, сээрлэхэ ёһо гурим тухай уран зохоолнууд гол нуури эзэлхэ болоно.

Эхэ байгаалия хүндэлхэ ба гамнаха гурим, ёһо, нютагай зэрлиг амитад, шубууд ба тэдэнэй ажаидарал, буряад арадай ёһо заншалнууд сэсэн нургаал заабаринууд, арад зоной найндэрнүүд, Буддын шажанай түүхэхээ, «арбан сагаан буян» ба «арбан хара нүгэл» тухай статьянууд, расказууд, онтохонууд, шулэгүүд, дуунууд оруулагдахаар хараалагдана.

Үхибүүдтэ зорюулан бэшэдэг буряад болон бэшэшье арадуудай уран зохоолшодой зохоолнуудтай танилсаха.

Тиэхэдэ арадай аман зохоолшоо онтохонууд, үльгэрнүүд, оньһон ба жороо үгэнүүд, таабаринууд, программада олоор оруулагдаха болоно.

Гурбадахи классай нурагшад ойлгон уншаха зуураа текстынгээ ябаса, тогтолго аянгыень зүбөөр хэрэглэхэ дадалтай болохо. Нурагшад абяагүйгөөр ба шангаар уншаһан тухайгаа багшын табиһан асуудалнуудта гуйсэд дүүрэн харюу үгэжэ шадаха.

Туд класста нурагшадай уншалгын эрилтэ улам дээшээ болохо ёһотой. Уншаһан текстынгээ удхыень ойлгон, нэгэ жэгдээр, уран гоёор, үгэнүүдые бүхэлээрнь уншаха шадабаритай болоһон байха (жэлэй һүүлдэ 60-70 үгэ минута соо).

Логическа сохилто ба мэдүүлэлнүүдэй хоорондохы зогсолто баримталан уншалга. уншаһан текстынгээ удхыень аянгатайгаар харуулжа шадаха.

Расказ соохи үйлын һубарил оложо шадаха. Уншаһан текстые өөрынгөө аргаар хубинуудта хубаажэ шадаха.

Уншаһан текстынгээ удхыень, илангаяа басниин удхыень ойлгоод, тобшохоноор, хэлэжэ үгэхэ. Үйлэдэгшэ нюурнуудые, байгаали, үйлэ харуулһан үгэнүүдые, мэдүүлэлнүүдые текст сооһоо өөрөө оложо шадаха.

Уран зохоолой жанрнуудай зарим онсо илгаануудай практическа танилсалга: онтохон соохи жэгтэй, гайхамшагтай юумэнууд тухай, басни сохи нюурнууд ондоо удхатайгаар хэлэһэн басниин удха узуур тухай, шулэгүүдэй онсо илгаа (ритм, аллитерации, рифмэ) тухай нурагшад уншаһанаа хубинуудта хубаажэ, өөһэдөө тусэб табяад, текстээ тобшоор түүбэрлэн хөөрөжэ шадаха дадалтай болохо.

Уншалгын хэшээлэй ехэнхи сагынь текст уншалгада, тэрээн дээрэ хүдэлэлгэдэ зорюулагдаха. Уншалгын урда тээ хэгдэхэ хөөрэлдөөн хадаа хэшээл соо уншагдаха материалдай удхатай нягта холбоотой байха ёһотой.

Уншалгын хэшээлдэ үхибүүдэй хараһан, мэдэхэ юумэнууд хэрэглэгдэжэ, тэрэниие үргэдхэхын тула багша хадаа байгаалиин үзэгдэлнүүдые, олонийтын ажабайдалые, хүн зоной ажал хүдэлмэриие саг уүргэлжэ ажаглаха худэлмэри ябуулжа байха зэргэтэй.

Уншалга ба хэлэлгэ хугжөөлгэ.

Буряад арадай аман зохоолшоо онтохонууд, үльгэрнүүд, оньһон үгэнүүд, таабаринууд. Элдэб арадуудай онтохонууд.

Түрэл хайхан тоонто нютаг, табан хушуу мал, тэдэнэй олзо хэшэг, түрэл гарал, гал гуламта, арадай ёһо заншал, арад зоной хургаал ба һайндэрнууд, нааданууд. Үхибүүдэй хайхан хэрэгүүд тухай расказууд, оньһон үгэнүүд, таабаринууд.

3-дэхи классай һурагшад текст дээрэ хүдэлхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгөөр иимэнүүд шадабари ба дуршэлтэй болохо ёһотой болоһон байха:

Түрүүшын классуудта оложо абахан уншалгын дүршэлые улам һайжаруулха, ямаршые текстын аянга баримталан, зүбөөр, уран гоёор, түргөөр, алдуугүйгөөр уншадаг болохо;

Гэртээ бээ даагаад уран зохёолнуудые уншаха дүршэлтэй боложо шадаха;

Уншаһан зохёолойнгоо нэрыень, авторыень, гол геройнуудыень тусхай дэбтэр дээрэ бэшэжэ һураха.

Текстын хубинуудай удхын холбоо ба хойно хойнохоо болоһон үйлые өөрөө оложо шадаха. Уншаһан текстдээ түсэб табижа шадаха.

Үйлэдэгшэ нюурнууд тухай һанамжяаа текст соогоо оложо, тэдэнэй хэрэг ябадалые сэгнэжэ шадаха;

Уншаһан юумэнэйнгээ гол удхые өөрынгөө үгөөр хөөрэхэ, текст соохи үгэнүүдэй онсо илгае ойлгожо абаад, хэлэлгэ соогоо хэрэглэхэ шадабаритай болохо.

Уншаһан материалайнгаа гол удхые өөрөө хэлэжэ, текст соохи үгэнүүдэй онсо удхыень ойлгожо шадаха;

Үйлэбэрилэгшэ нюурнуудые, байгаалие тодорхойлон, зураглан харуулһан, үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүдые текст соогоо олохо дуршэлтэй болоһон байха.

Хэшээлдээ «**Түрэлхи хэлэн**»: Үндэнэн буряад хургуулийн 3-дохи класста уншаха ном баригдана. Авторнууд: Содномов С.Ц., Жамбалова Д.П., Дулмаева Б.-Х. О. 3-дохи класс.- Улаан – Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2012 он; Буряад Республикын Нуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство баталһан.

«Түрэлхи хэлэн» гэхэн номой удха

Гурбадахи класста үзэгдэхэ нуралсалай «Түрэлхи хэлэн» номууд соо оруулагдаһан уран зохёолнууд, аман зохёолнууд бага һананай һурагшадай хүгжэлтын психологическа онсо өөрэ зүйлнүүд, тэдэнэй оршон байдалые эзэмдэн ойлгохо эрмэлзэл, ухаан бодолой, мэдэрэлэй хүгжэлтэ хараада абтаһан байха.

Уншаха номой гол дотоо удхань дээдэ хэмжээнэй элдэб жанрай уран зохёолнууд болоно. Тэдэнэй авторнууд гэбэл: буряад литературы классигууд Х.Намсараев, Б.Абидуев, Б.Базарон, Ж.Тумунов, Н.Дамдинов, Ж.Балданжабон, Ч.Цыдендамбаев, Ц.Номтоев, мунөө усын буряад литературы уран зохоолшод М.Чойбонов, А. Доноев, Г.Дашабылов, Г.Чимитов, Г.Бадмаева, Ц.Дондогой, Э.Манзаров, Э.Дугаров, Ж.Юбухаев, г.м. болоно.

Һурагшадай жэнхэни буряад хэлээ үзэхэ эрмэлзэл, һонирхол эдэбхижүүлхэ, тэдэнэй ухаан бодол хүгжөөхэ зорилтойгоор гурбадахи классай «Түрэлхи хэлэн» номууд соо буряад арадай аман зохёолой абдарһаа онтохонууд, таабаринууд, оньһон үгэнүүд, үрэлнүүд оруулагдаһан байна, гэхэтэй хамта нуралсалайнгаа методическэ хусэд суглуулбариин гол шэглэл баримталжа гурбадахи классай һурагшад Россиин болон гадаада зүүн зүгэй арадуудай онтохонуудтай танилсана.

Нуралсалай методическа хусэд суглуулбариин дотоо удхань янза буриин зохёолнууд болоно. Түрэлхи хайхан хэлэн, түрэл Буряад орон, Эхэ байгаали, байгаалия гамнаха, энэрхы дулаанаар хандаха тухай шулэгүүд, расказууд оруулагданхай.

Нуралсалай жэл соо 68 час үгтэнэ. Неделидэ - 2 час.

1-дэхи четверть – 16 час

2-дохи четверть - 16 час

3-дахи четверть – 20 час.

4- дэхи четверть - 16 час.

«Түрэлхи хэлэн» программын гол бүлэгүүд:

Мэндэ амар,хургуули! – 2 час (1 хуби)

Түрэлхи нангин хэлэмнай, түшэһэн нангин нютагнай – 6 час

Арадай аман зохёолнууд алтанһаа үнэтэй булашамнай –6час

Хүн болохо багаһаа – 6 час

Үльгэрнүүд – 12 час

Буряад арадай хайндэр – Сагаалган - 14 час (2 хуби)

Буряад уран зохёолой эхи табигшад – 10 час

Үхибүүдэй дуратай уран зохёолшод – 10 час

Литературна онтохонууд – 2 час

Түрэлхи хэлээр ба уншалгаар 1-4-дэхи классуудай хурагшадтай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ

Уншалгын дадал сэгнэлгэ

1-дэхи класста уншалгын дадал хадаа «Үзэглэл» ба «Уншаха ном» соохи текст хурагшадтай хэр зэргэ уншадаг болоһые ажаглалга дээрэһээ сэгнэгдэхэ ёһотой. Текст дээрэ хүдэлхэ шадабари хараадаа абан, класс бүридэ программын эрилтын үндэһөөр табигдаһан хэмжээ баримталан, хурагшадтай уншалгын дүршэл сэгнэхэ.

«5» сэгнэлтэ хэрбээ:

а) 1-дэхи классай хурагшын үгэнүүдые бүхэлээр (3-4 үгэнүүдые -үенүүдээр), һэлгэн, хазагайруулангүй, үзэг гээнгүйгөөр, удаан аялгануудые зүбөөр, запятой, точкын һүүлдэ зогсолто зүбөөр хэрэглэн уншахадань;

б) 2-4-дэхи классуудта удхын сохилто баримталан, сэгнэлтын тэмдэг зүбөөр илган уншахадань; уншаһан текстын гол удха зүбөөр ойлгоод, хэлэжэ, хөөрөжэ шадаа һаань;

в) 3-4-дэхи классудай хурагшадта уншаһан текст хубинуудта хубаажа шадаа һаань;

г) шүлэг сээжээр хэлэхэдээ, үгэнүүдээ зүбөөр, нэгэшье торонгүй, уран гоёор уншаһан байхадань табиха.

«4» сэгнэлтэ хэрбээ хурагшын:

а) уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа һаань, сэгнэлтын тэмдэгтэй хойно (точко, запятой, асууһан ба шангадхаһан) зогсолто хээгүй һаань;

б) сээжээр уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа һаань гү, али сэгнэлтын тэмдэг хоолойгоороо илгаагүй һаань, уншаһан текстынгээ удха зүбөөр ойлгобошье, тэрэнээ тодо бэшээр найруулан хөөрөө һаань;

в) уншаһанаа хөөрөжэ үгэхэдөө, зарим нэгэ ушарта торолсожо, багшын туһаламжаар заһажа хэлэһэн байхадань табиха.

«3» сэгнэлтэ хэрбээ хурагшын:

а) уншахадаа, үгэ хазагайруулжа гү, али үгэ ба үенуудые һэлгүүлжэ, орхижо, 4-5 алдуу гаргаа һаань, эли тодоор уншаагүй һаань;

б) уншаһан текстынгээ гол удха багшын туһаламжаар хэлэжэ шадаа һаань;

в) сээжээр уншахадаа, текст гүйсэд мэдэхэгүй, сэгнэлтын тэмдэгүүдтэ зогсолто хээгүй һаань;

г) хэлэлгэ соогоо алдуу гаргахдаа (үгэ буруу хэрэглэхэ, мэдүүлэл дутуу, үсөөн үгэтэй г.м.), уншаһан текстынгээ удаа дараа алдаашье һаа, найруулан хэлэжэ шададаг байхадань табиха.

«2» сэгнэлтэ хэрбээ хурагшын:

- а) үгэ бүхэниие таһалдангыар, сэгнэлтын тэмдэгтэ зогсолто хэнгүй уншахада, 6-наа үлүү алдуу гаргахадань;
- б) сээжээр уншаха текстынгээ ехэнхи хубиие мэдэхэгүйдэ, абьян ба үзэгүүдые хазагайруулжа, 6-наа үлүү алдуу гаргахадань;
- в) уншаһан текстынгээ гол удха хэлэжэ шадаагүй хаань;
- г) текстын удхын удаа дараа найруулан хэлэжэ шададаггүй, хэлэлгэдээ олон алдуу гаргадаг байхадань табиha.

Һуралсалай жэлдэ уншалгаар һурагшадай дадал саг үргэлжэ шалгагдажа байха ёһотой (четверть бүхэнэй һүүл багаар). 1-4-дэхи клаасуудта һурагшадай уншаагүй тусхай текст ондоо ном сооһоо абтаха, һурагша бүхэнэй дүршэл шалгахын тула нэгэ текст хэрэглэхэ.

Нэгэ минута соо уншаһан үгэнүүдэй тоо хараадаа абажа, сэгнэлтэ иигээжэ табиha:

класс	Сэгнэлтэ болон уншаха текстын үгын тоо			
	«5»	«4»	«3»	«2»
1	30-һаа дээшээ	15 - 20	15 доошоо	-
2	40-һөө дээшээ	30 - 40	25 - 30	25 - һаа доошоо
3	60-һаа дээшээ	50 - 60	35 - 50	35 - һаа доошоо
4	70-һаа дээшээ	60 - 70	45 - 60	45 - һаа доошоо

3 классай түрэлхи хэлээр календарна-тематическа түсэб

№	Үнгэргэгд эхэ саг	Хэшээлэй темэ	Ухибуудэй хэхэ ажал
Мэндэ амар, хургуули!			
1	06.0 9	Эрдэм бэлиг – эрхим баян Ч - Р. Намжилов хайн даа, хургуулимнай! Г. Чимитов	уран гоёор уншаха, сээжэлдэхэ
Түрэлхи нангин хэлэмнай, түшэхэн нангин нютагнай			
1	13.0 9	Хэлэмнай. Б – Б Намсарайн Актриса болохоб. Д. Ошоров	буряад хэлэнэй кабинет руу аяншалга
2	20.0 9	Аглаг хайхан Буряад оромнай Г. Башкуев Улаан – Үдэ Ц – Б. Бадмаев	библиотеке соо худэлхэ, энциклопединууд ые хараха, шуумжэлхэ
3	27.0 9	Байгал далай тухай домог Ц-Ж. Жимбиев	экологийн багшатай уулзалга
Арадай аман зохёолнууд алтанһаа үнэтэй булашамнай			
1	04.1 0	Буряад арадай онтохонууд. Тэнэг шоно. Хуурша хүбүүн. Одхон хүбүүн	ролёор уншажа һураха, зурагуудые зураха
2	11.1 0	Ерэнтэй сэсэн Далантай тэнэг хоёр. Таряшан Тархаас. Хүлһэншэ хүн	«Хэн бэрхээр хоорэнэб?» конкурс
3	18.1 0	Таабаринууд. Онһон үгэнүүд. Шалгалтын ажал	суглуулбари хэхэ

Хүн болохо багаһаа			
1	25.1 0	Гахай ба шаазгай (басни) Э. Манзаров Алтанхан хурьган Ж. Балданжабон	Ролёор уншажа пургаха, нэгэ хэпэг найруулха
2	08.1 1	Шулуутайн Будамшуу Ц – Б. Бадмаев Дэбтэрэй гомдол. Б – Б. Намсарайн	Будумшууда бэшэг бэшэхэ

3	15.1 1		Соохорхон инзаган Ц. Шагжин, Эхын захяа Ц. Шагжин, Алтан хараасгай Д.Цырендашиев	зурагай конкурс
---	-----------	--	--	-----------------

Үльгэрнүүд

1	22.11		Шоные мэхэлхэн Шандаган А. Тороев	гол геройнууд тухай рассказ бэшэхэ
2	29.11		Аймхай А. Тороев	уран гоёор уншаха
3	06.12		Шаазгай баабгай хоёр А. Тороев	зурагуудые зураха
4	13.12		Хүн хара баабгай хоёр Е. Сороковиков- Магай	уран гоёор уншаха
5	20.12		Будамшуу А. Шадаев	проект бэлдэхэ
6	27.12		Үншэн хүбүүн А. Шадаев. Шалгалтын ажал	уран гоёор уншаха

Буряад арадай найндэр – Сагаалган

1	17.01		Сагаан нарын шэнээр. Сагаалган тухай.Э. Дугаров. 12 жэлнүүд. М. Батоин, Угтамжын дуун. Ш. Нимбуев	Сагаалган тухай проект. 12 жэлнуудтэ зорюулан зурагуудые зураха
2	24.01		Сагаалган («Харгымнай эхин» гэхэн туужаһаа хэхэг). Г-Д. Дамбаев	уран гоёор уншаха
3	31.01		Морин эрдэни.	морин тухай суглуулбари хэхэ

4	07.02		Шагжын хула (туужаһаа хэһэгүүд) Ц. Номтоев	уран гоёор уншаха
5	14.02		Табан хушуун түл. Б – Б. Намсарайн	табан хушуу тул тухай проект бэлдэхэ
6	21.02		Минии табан нүхэд. Г. Дашабылов	уран гоёор уншаха
7	28.02		Г. Дашабылов «Хурьган», «Унаган»	уран гоёор уншаха

Буряад уран зохёолой эхи табигшад				
1	07.03		Үри нэхэбэри. Х. Намсараев, Үүлэн. Б.Д. Абидуев	уран гоёор уншаха
2	14.03		Хаан хуша. Ц – Д. Дондокова	уран гоёор уншаха
3	21.03		Эбтэй һаа, хүсэтэй (басни). Ш. Нимбуев	уран гоёор уншаха
4	28.03		Шандаган бүргэд хоёр. Ц – Д. Дамдинжапов	зурагай конкурс
5	04.04		Эхэ оромнай хайхан даа! Б. Б. Базарон	сээжэлдэхэ, уран гоёор уншаха
			Асуудалнууд ба даабаринууд	
Үхибүүдэй дуратай уран зохёолшод				
1	11.04		Дондогой зүүдэн. Ц – Б. Бадмаев	Дондог тухай сочинени бэшэхэ
2	18.04		Хараасгайн добтолго. М.М. Осодоев	уран гоёор уншаха
3	25.04		Ургыхан. Ч. Ц. Цыдендамбаев	зураг зураха
4	02.05		Папансаг-туужа Ц.Б.Цырендоржиев	уран гоёор уншаха

5	16.05		Асуудалнууд ба даабаринууд Шалгалтын ажал	шабинартай наадануудыг наадаха кроссворд таалга
Литературна онтохонууд				
1	30.05		Шаалай Шаанай хоёр. Б. Абидуев	хоёр аханарай портрет зураха

Перечень учебно-методического обеспечения:

- С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева «Турэлхи хэлэн», 1-2 хубинууд, 2012
- С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева Ажалай дэвтэр 1-2 хубинууд, 2012

Список литературы для учителя

- С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева Ажалай дэвтэр 1-2 хубинууд., 2010
- С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева «Турэлхи хэлэн», 1-2 хубинууд, 2010
- С.Ц.Содномов методическа дурасхалнууд: Турэлхи хэлэн 4 класс, У-Удэ: «Бэлиг хэблэл», 2010
- С. Ц. Содномов. Эхин классудта уншалгын зарим асуудалнууд У-Удэ: «Бэлиг хэблэл», 2010

Список литературы для учащихся

- С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева Ажалай дэвтэр 1-2 хубинууд. 2010
- С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева «Турэлхи хэлэн», 1-2 хубинууд, 2010.